

збір). Поміж цього Україна має значне корпоративне ядро, яке не ігнорує права і свободи людини, або ж змушує людей зневірятися у можливості використання проголошених прав і свобод, а також можливості їх захисту з боку держави.

Дослідження прав і свобод мають завершуватися впровадженням їх у практику застосування норм права, у суспільних відносинах, які регулюються нормами права, у правотворчість, що гарантуватиме єдність розуміння права і свободи.

Йдучи від зворотнього, а саме практики правозастосування до теорії прав і свобод людини, маємо наголосити на тому, що «дух» закону, природно-правове наповнення змісту прав людини не використовується у різних провадженнях, що збіднює правову дійсність, породжує зневіру до органів державної влади, сіє незрозуміння ряду рішень Верховного Суду чи Конституційного Суду України, який у своїх рішеннях широко використовує природно-правову доктрину прав і свобод людини, віддаючи перевагу принципу верховенства права, дотримання прав і свобод людини.

Звертаючись до вказаних принципів, слід наголосити, що мало хто на практиці з числа суб'єктів правозастосування спирається у своїх рішеннях на принципи права, наприклад під час складання постанов у справах про адміністративні правопорушення, а питання вмотивованості та обґрунтованості обмежень прав і свобод взагалі перебуває за «межею».

Незважаючи на наявні проблеми, сповнені надії, що права і свободи людини відіграватимуть роль дороговказу у розбудові демократичної і правової держави України, їх зміст, використання та здійснення визначатимуть завдання та повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування, а зміст та форма прав і свобод людини будуть нероздільними та крокуватимуть разом на шляху розвитку людини, особистості, суспільства і держави.

1. Савчин М. Порівняльне конституційне право. К.: ВАІТЕ, 2020. 462 с.
2. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістовна класифікація. *Право України*. 2010. № 2. С. 18-23.
3. Самбор М.А. Інтерес в праві: загальнотеоретичні аспекти розуміння та реалізації: автореф. дис... канд. юрид. наук. за спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень. Київ, 2010. 20 с.
4. Самбор М.А. Додаткова доплата до грошового забезпечення як соціальна гарантія прав поліцейських під час карантину в Україні. *Право і безпека*. 2020. № 3. С. 64-79.

Андрій Самогуга,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОАКТИВНА ЗОВНІШНЯ ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ Й ПИТАННЯ ЇЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Сучасний стан глобального інформаційного суспільства, що супроводжується стрімким розвитком і використанням інформаційно-комунікаційних технологій у всіх без винятку галузей життєдіяльності, висуває на порядок денний створення дієвої системи захисту людини, суспільства і держави від протиправного застосування та зловживання свободою інформації й несанкціонованого доступу до критично важливих публічних та приватних інформаційних об'єктів. На превеликий жаль, Україна у світовому інформаційному просторі виступає поки що здебільшого в ролі не виробника, а споживача різноманітної інформаційної продукції і технологій (інколи шкідливих і небезпечних). За твердженням українських правників, протягом тривалого часу інформаційний простір України залишався абсолютно незахищеним від постійного тиску на свідомість людей, в тому числі і з боку іноземних держав, негативної політичної, соціальної, економічної інформації, створюючи реальну загрозу не лише моральним засадам українського суспільства, але й національній безпеці країни в цілому [8, с. 23].

На аксіологічному та концептуально-законодавчому рівнях інформаційну безпеку України беззаперечно визнано складовою її національної безпеки. В умовах розвитку гло-

балізаційних процесів вітчизняний інформаційний ресурс підпорядковується стратегії розвитку нації чи держави, що реалізується через відповідну державну інформаційну політику [3, с. 106]. Кожна країна формує свою стратегію інформаційної політики, в якій визначаються усі аспекти інформаційного забезпечення міжнародних відносин [7, с. 9]. Багато країн давно займаються політикою захисту інформаційних потоків та систем – не тільки як джерел державних секретів, але і як джерел економічного прибутку. Франція, наприклад, відзначилася у створенні власного сегменту Інтернету французькою мовою. Вона взяла під свій контроль прибутковий ринок комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та інформаційних потоків на всьому франкомовному просторі [6].

Подібні заходи свідчать про зусилля держави із захисту власного інформаційного суверенітету. Як зазначають українські дослідники, суверенітет нашої держави розглядається як “виключне право України відповідно до Конституції і законодавства України та норм міжнародного права самостійно і незалежно, з додержанням балансу інтересів особи, суспільства і держави визначати й здійснювати внутрішні і геополітичні національні інтереси в інформаційній сфері, державну внутрішню і зовнішню інформаційну політику, розпоряджатися власними інформаційними ресурсами, формувати інфраструктуру національного інформаційного простору, створювати умови для його інтегрування у світовий інформаційний простір та гарантувати інформаційну безпеку держави” [3, с. 108].

Актуальність поставленої проблеми постійно зростає, враховуючи сучасні виклики й загрози для України, зумовлені кількарічною гібридною війною з боку РФ, в якій поряд із класичною зброєю, витончено й підступно застосовуються елементи інформаційної війни, чому сприяє, зокрема відсутність мовних бар'єрів. За визначенням фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, в умовах агресивної інформаційної політики Російської Федерації, яка спрямована на деструкцію національної ідентичності, збереження та розвиток культурного потенціалу набувають особливого значення. Найбільш потужним чинником просування російської мови і культури в Україні є інерція національного культурного розвитку та багаторічна пасивність і непослідовність державної політики у цій сфері. Лише останнім часом ситуація почала потроху змінюватися на краще, хоча й нині російський культурний продукт домінує на українському книжковому ринку і має сильні позиції на телебаченні [1, с. 5].

Незважаючи на заходи, що вживаються для захисту від країни-агресора внутрішнього інформаційного простору, як от заборона теле- і радіомовлення (на жаль, за винятком супутникового), закриття соціальних мереж та web-ресурсів, відмова від використання антивірусних програм тощо, окреслена ситуація вимагає здійснення не лише внутрішньої (здебільшого реактивної), а й наступальної, випереджальної (проактивної), часто асиметричної зовнішньої інформаційної політики. Загалом, реакція України на російську дезінформацію є здебільшого децентралізованою і значною мірою здійснюється громадянським суспільством та ЗМІ, тоді як їхні російські опоненти є високоорганізованими та керованими державою [17, с. 196]. Адже деякі автори ще у 2016 р. зауважували на відсутності заснованої на національних інтересах зовнішньополітичної стратегії, яка могла би бути визначена як самостійна, на протипагу «реактивним» стратегіям, зумовленим реакцією на зовнішні чинники [9, с. 245-246].

Поряд із чинними нормативно-правовими актами в інформаційній галузі останнім часом парламентом здійснено рішучі кроки із законодавчого забезпечення інформаційної політики зовнішнього напрямку. Проте варто звернути увагу також на існуючі недоліки.

Так, Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» серед основних засад зовнішньої політики в інформаційній сфері визначається лише *підтримка* (тут і далі вид. – авт.) інтеграції України у світовий інформаційний простір» [10]. В Законі України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» в частині повноважень Нацради щодо організації та перспектив розвитку телерадіомовлення йдеться лише про *сприяння* включенню телерадіоорганізацій України до світового інформаційного простору і здійсненню їх діяльності відповідно до міжнародних стандартів [14]. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» до основних повноважень Уряду відносить проведення державної політики у сфері інформатизації, *сприяння* становленню єдиного інформаційного простору на території України [13]. Закон України «Про інформацію» до основних напрямів державної інформаційної політики відносить *сприяння* міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [12]. Так само йдеться і в Законі України «Про телебачення і радіомовлення»: одним із основних завдань державних телерадіоорганізацій є,

зокрема, *сприяння* зміцненню міжнародних зв'язків України, зростанню її авторитету у світі [16]. Отже, аналізовані формулювання в різних актах майже ідентичні, про що свідчать такі, твердження, як «підтримка», «сприяння», які мають декларативний характер. Дещо конкретизовано відповідні державні завдання в Положенні про МЗС України: *поширює* за кордоном інформацію про Україну, її місце і роль у світі для зміцнення позитивного міжнародного іміджу держави, *забезпечує* закордонні дипломатичні установи України відповідною інформаційною продукцією [11]. Натомість у Положенні про Міністерство культури та інформаційної політики подібна вимога, навпаки, є послабленою: *сприяє* інтеграції суб'єктів державного іномовлення України у світовий інформаційний простір; *сприяє* популяризації та формуванню позитивного іміджу України у світових інформаційних ресурсах та національних інформаційних ресурсах іноземних держав [2].

Нарешті, з метою захисту національних інтересів України закордоном, формування та підтримання позитивного іміджу України у світі шляхом оперативного, об'єктивного інформування про події в Україні, офіційну внутрішню і зовнішню політику та позицію держави, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, 8 грудня 2015 р. було прийнято Закон України «Про систему іномовлення України», яким запроваджено систему державного іномовлення України – державне підприємство "Мультимедійна платформа іномовлення України" та Українське національне інформаційне агентство "Укр-інформ" [15].

Інша група документів, які не належать до нормативно правових актів, але визначають пріоритети зовнішньої інформаційної політики, – це стратегії, концепції та доктрини, прийняті у відповідь на прояви інформаційної війни, яка ведеться щодо України як всередині нашої держави, так і за кордоном. Так, в першій після початку військової агресії Стратегії національної безпеки України від 2015 р. одним із пріоритетів забезпечення інформаційної безпеки є розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади [18]. Чинною вже Стратегією від 14 вересня 2020 р. вже передбачено завдання Кабінетові Міністрів України, державним органам за відповідними сферами національної безпеки подати у шестимісячний строк на розгляд Ради національної безпеки і оборони України проект, зокрема, Стратегії інформаційної безпеки [19]. Виходить, що на 14 березня 2021 року слід очікувати на появу проекту цього документа. Відтак, виникає питання стосовно існування чи скасування іншого акта – Доктрини інформаційної безпеки від 25 лютого 2017 року, якою, зокрема, на МЗС України *має бути покладено* в установленому порядку сприяння просуванню українських телеканалів у кабельні та супутникові мережі за кордоном [4].

Окремі автори щодо національного законодавства у сфері інформаційної безпеки вказують на наявність методологічної помилки, наслідком якої стало введення в чинне інформаційне законодавство зазначених вже суперечливих актів. Їхня суперечливість полягає, по-перше, у відсутності їх підпорядкованості єдиній державній інформаційній політиці, яка в Україні, ще не визначена на законодавчому рівні, а по-друге, у слабкості термінологічної бази як теоретичної основи сутності нормативних положень, викладених у цих документах [20, с. 162-163].

Як підсумок викладеному, слід констатувати, що, незважаючи на значну кількість наукових публікацій та нормативно-правових актів у цій галузі, питання інформаційної політики України взагалі та її міжнародного напрямку, зокрема, нагально потребували б законодавчого впорядкування. Втім стрімкий розвиток як внутрішньо-, так і зовнішнь-ополітичних процесів не сприятиме остаточному вирішенню цього питання, а навпаки, спонукатиме до рішучих, проактивних організаційних заходів, що, безумовно, випереджатимуть роботу законодавця, позаяк війна, в т.ч. інформаційна ніколи не ведеться за правилами У зв'язку з цим підвищується відповідальність українських ЗМІ, безпосередньо причетних до формування національного іміджу [5, с. 70], а також до контрпропагандистських заходів (що, на жаль, не завжди ефективно на відміну від наступальних), здійснюваних у взаємодії з інститутами громадянського суспільства в Україні й за кордоном, на що слід звернути увагу в окремих публікаціях.

1. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави : зб. наук.-експерт. мат-лів ; за заг. ред. С. І. Здіорюка. Київ : НІСД, 2015. 104 с.

2. Деякі питання діяльності Міністерства культури та інформаційної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF#Text>.

3. Довгань О. Д. Національний інформаційний суверенітет – об'єкт інформаційної безпеки.

Інформація і право, № 3(12)/2014. С. 102-113.

4. Доктрина інформаційної безпеки України : затв. Указом Президента України від 25 лютого 2017 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>.
5. Їжа М. М. Інформаційна політика України та її вплив на формування іміджу країни. *Науковий журнал «Політикус»*. 2015. Вип. 1. С. 68-71.
6. Кашпрук Н. Міжнародна інформаційна безпека як актуальна проблема сучасності. Науковий блог. Національний університет «Острозька академія». URL : <https://naub.oa.edu.ua/2010/mizhnarodna-informatsijna-bezpeka-yak-aktualna-problema-suchasnosti/#:~:text=>.
7. Кіселевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право: навч. посібник. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 160 с.
8. Костицький В. В. Протидія антиукраїнській інформаційній війні у контексті європейської безпеки: політико-правові аспекти. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: Матер. наук. семінару (м. Дніпро, 8 груд. 2017 р.)*. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 23-27.
9. Кужельний М. Зовнішня інформаційна політика як інструмент захисту національної безпеки: український досвід. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2016. № 33-34. С. 238-248.
10. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 40, ст. 527.
11. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>.
12. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 48, ст.650.
13. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 13, ст.222.
14. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23.09.1997. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, № 48, ст. 296.
15. Про систему іномовлення України : Закон України від 08.12.2015. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 4, ст.37.
16. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 10, ст. 43.
17. Співак К., Саврук М. Інформаційна політика протидії Російської пропаганди в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2019. Вип. 46. С. 189–198.
18. Стратегія національної безпеки України : затв. Указом Президента України від 26 травня 2015 року. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070/>.
19. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : : затв. Указом Президента України від 14 вересня 2020 року. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
20. Таволжанський О. В. Інформаційна безпека України: стан правового забезпечення в контексті глобалізаційних процесів. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 158-164.

Ігор Сердюк,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

МЕТОДОЛОГІЧНА КОРЕКТНІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ІНТЕРПРЕТАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АКТ» ЗА КРИТЕРІЄМ ЮРИДИЧНОЇ СИЛИ

Нагальна потреба пізнання акта тлумачення норм права як самостійного явища правової дійсності в усій багатоманітності його проявів актуалізує проблему розробки науково обґрунтованих підходів до класифікації однойменної загальнотеоретичної категорії.

При підготовці тез цієї доповіді автор поставив за мету визначити методологічну коректність підходу до класифікації поняття інтерпретаційно-правовий акт, в основу якого покладено таку властивість правового акта, як його юридична сила.

В науковій літературі наголошується на потенційній можливості диференціації всіх інтерпретаційних актів у залежності від їх юридичної сили. Як приклад, В. Карташов відзначає, що в системі арбітражних судів найбільшу юридичну силу мають постанови Плену-